A KÖZLEKEDÉSI SZOLGÁLAT SZEREPÉNEK RENDSZERSZEMLÉLETŰ VIZSGÁLATA

Dobó Ferenc[1]

A katonai közlekedési szolgálat (a komplex tevékenységét tekintve) fontos szerepet tölt be a hadsereg béke és háborús tevékenységében. Munkáját a hadművelet (harc) és az anyagi- technikai biztosítás érdekében, annak megvalósítására, mintegy azoknak alárendelve végzi. Ebből kiindulva lehet vizsgálni a szolgálat helyét, szerepét, illetve hogy mik azok az alapvető feladatok, amelyekből a közlekedési biztosítás és a szállítási tevékenység összetevődik.

A közlekedési biztosítás fogalmának megfelelően a közlekedési szolgálat rendeltetése a közlekedési biztosítási feladatok tervezése, szervezése, a közlekedési rendszer hadműveleti követelmények szerinti honvédelmi felkészítésének szakmai felügyelete, a katonai szállítások, közúti mozgások szabályozása, a rakodógépesítés fejlesztésének és a közlekedési szakanyag gazdálkodás szervezése.

Meghatározó feladatnak a mindennemű szállítás (hadműveleti és csapat, anyagi-technikai eszközök, személy kiürítési és egyéb) lebonyolítása és a csapatmozgások biztosítása tekinthető. Ehhez szükséges a közlekedési hálózat előkészítése, üzemeltetése, technikai oltalmazása, továbbá a szállítóeszközök előkészítése, szervezett működtetése.

Az előzőekből megítélésem szerint olyan következtetés vonható le, hogy alapvetően három irányú tevékenység határozza meg a katonai közlekedési szolgálat munkáját.

Ez pedig:

- a szállítások végrehajtása;
- a szállító eszközök megléte, felkészítése, alkalmazása;

---

1 Dr. Dobó Ferenc ny. alezredes, a hadtudomány kandidátusa

- a közlekedési utak (közlekedési hálózat) előkészítése, üzemeltetése, technikai oltalmazása.

Ezen feladatok a közlekedési szolgálat szervezeti struktúrájától, annak változásaitól, alárendeltségétől függetlenek, mindig jelentkeznek, ha más-más súllyal is. Jól bizonyítja ezt a szolgálat története.

A közlekedési biztosítás és szállítási tevékenységeknél, a katonai közlekedési és szállító szolgálat megítélésénél, azok elemzésénél nem lehet figyelmen kívül hagyni az anyagi- technikai biztosításban, az anyagi-technikai szolgálatoknál az elmúlt időben bekövetkezett változásokat. *Ismeretes, hogy az anyagi-technikai szolgálatok integrációja alapvetően megváltoztatta a közlekedési szolgálat helyzetét.* Az anyagi- technikai biztosítást végző szolgálatoknál és a közlekedési és szállító szolgálatoknál egyaránt keresik a célszerű és optimális megoldást, *figyelembe véve a logisztikai rendszerbe való beépítést.* A nézetek abban a vonatkozásban, hogy a közlekedési szolgálat, a közlekedési tevékenység nem integrálható ezen szolgálatok egyikébe sem, alapvetően megegyeznek. A közlekedés *a logisztikai rendszerben önálló tevékenységi területet képez* és a követelmények is két irányból (hadműveleti és anyagi-technikai) érkeznek számára. A kérdés végleges rendezéséhez *széleskörű rendszerszemléletű* vizsgálat szükséges. Segítséget adhat ehhez *a nyugati hadseregek logisztikai* rendszere.

A katonai közlekedési szolgálat működése, felkészítése és fejlesztése szorosan kapcsolódik a nemzetgazdaság helyzetéhez, a polgári közlekedés hosszú- és rövidtávú fejlesztési irányelveihez. Tevékenysége mind békében, mind háborús időkben a nemzetgazdasággal való együttműködésen alapul.

Tekintettel arra, hogy a Magyar Honvédség az ország védelme érdekében haditevékenységét a Magyar Köztársaság területén folytatja, így feladatai ellátásához szükségszerűen azt a közlekedési rendszert (illetve részeit) veszi igénybe, amely az adott területen van és béke időszakban alapvetően a lakosság, a nemzetgazdaság igényeinek kielégítésére szolgál.

Mindebből következik - és ez nem új - hogy a haditevékenységek közlekedési biztosításában fontos feladatai vannak a nemzeti erőforrásoknak.

A katonai közlekedési és szállító szolgálat tevékenysége csak a korszerű követelményeknek megfelelő, jól szervezett és hatékonyan működő közlekedési rendszer megléte esetén lehet eredményes. Ez mind a nemzetgazdasági, mind a katonai igények kielégítéséhez szükséges. *A közlekedési rendszer fogalma és ennek megfelelően a tartalma a következőkben körvonalazható.*

A közlekedési rendszert a vasútak, a közutak, a vízi utak, a légi közlekedési és a csővezetékes hálózat pályái, azok találkozási pontjainál kialakított állandó, vagy ideiglenes jellegű csomópontok, a közlekedési ágazatok technikai berendezései, átrakó- és ideiglenes átrakó helyek egységes komplexuma és a különböző szállítási ágazatok szállító eszközei alkotják. A közlekedési rendszerbe tartozónak kell tekinteni a közlekedési hálózat fejlesztésére és üzemeltetésére, műszaki biztosítására és helyreállítására, valamint a szállító eszközök üzemeltetésére és komplex módon történő alkalmazására létrehozott szervezeteket erőikkel és eszközeikkel, továbbá a különböző közlekedési vezetőszerveket (polgári és katonai) és hírközlést.

A meghatározásból, de elsődlegesen a közlekedési rendszer rendeltetéséből és feladatából egyértelműen adódik, hogy minden közlekedési ágazat része a rendszernek, *azonban az egyes ágazatok katonai jelentősége nem egyenértékű.*

Egy esetleges háborúban a közlekedési rendszerben alapvető ágazatként kettő jöhet elsődlegesen számításba, *a vasúti és a közúti közlekedés.* Mellettük kisegítő ágazatként figyelembe vehető *a vízi- és a légi közlekedés,* valamint *a csővezetékes szállítás,* amelyeknek a lehetőségek függvényében megfelelő szerepet kell biztosítani.

Az előzőekben vázoltak elfogadásával és azokra is támaszkodva a szolgálat munkájánál a biztonságpolitikai koncepció és a Honvédelmi Alapelvekkel összhangban abból kell kiindulni, hogy mind békében, mind harctevékenység esetén az MH az ország területén tevékenykedik, illetve vívja meg a harcot. *A szolgálatnak erre a helyzetre, tehát a honi területen végzendő közlekedési biztosítási és szállítási tevékenységre kell készülnie.* Ebből adódik, hogy teljes mértékben lehetséges és szükséges a polgári közlekedésre támaszkodás. A szervezetek kialakításánál ezt figyelembe véve, *olyan szervezeteket kell létrehozni, ami az autonóm tevékenységhez* feltétlenül szükséges.

A védelmi harctevékenység, a nagypontosságú fegyverek alkalmazása, a csapatok nagyfokú manővereztetésének szükségessége megköveteli a szolgálat részére a pontos információkat, a gyors intézkedéseket, a közlekedési honvédségi szervezetek mobilitását, megfelelő teljesítőképességét és a közlekedés minden ágazata felhasználásának lehetőségét a csapatok és anyagi eszközök rendeltetési helyre időben történő eljuttatására.

A gondolatkört ki kell egészíteni azzal, hogy a tudomány fejlődésével párhuzamosan *újra kell gondolni az elméleti alapot és tételeket, teljes mértékben teret adva a logisztikai szemlélet érvényesítésének.*

A katonai közlekedési szolgálat helyét, szerepét és munkáját több jelentős és minden esetben érvényesülő alap és sarokpont határozza meg. *Ezek egyrészt a honvédségben a hadműveleti biztosításból, másrészt az anyagi-technikai biztosításból adódnak.* De a honvédségi alapokon kívül a katonai közlekedésre meghatározó szereppel bír *a nemzetgazdaság közlekedése, a közlekedési rendszer.* Ezek között kell a katonai közlekedés helyét és szerepét megtalálni, hogy optimális feltételek alakuljanak ki munkájának végzéséhez. De ellentétes irányban is célszerű vizsgálni a kérdést. Jól működő közlekedés és szállítás nélkül nincs zökkenőmentes hadműveleti-, valamint anyagi- technikai biztosítás. ugyanez mondható el a logisztikáról is. *Megbízható közlekedési háttér és jól működő szállítás nélkül nincs logisztika.*

A kérdés most az, hogy a katonai közlekedési szolgálat jelenlegi helye és szerepe a legcélszerűbb és kielégítő helyzetet teremti-e, vagy elméletileg megalapozottabb és célszerűbb megoldást kell keresni.

A szolgálat helyének, szerepének, feladatainak a vizsgálatánál elkerülhetetlenül szükséges áttekinteni a logisztika és a közlekedési tevékenység kérdéseit, összefüggéseit, kapcsolatukat a következő időszakban, elsődlegesen a közlekedés és szállítás vonatkozásában. Nem csak azért szükséges ez, mert ma ez divatos téma, hanem a fejlődés reális lehetőségeinek felmérése érdekében is.

Célszerű a vizsgálódást a logisztika fogalmával kezdeni. A honvédelmi szakkifejezések tervezete szerint *a logisztika: a haderő békefenntartásához és háborús működéséhez nélkülözhetetlen szükségletek kielégítésére szolgáló szervezett tevékenység; a hadtudomány egyik alakuló tudo-*

mányterülete, amely a haderő szükségleteinek, kielégítésével kapcsolatos elvi és gyakorlati kérdéseket és kielégítést szolgáló szervezetek optimális felépítését és működését vizsgálja[2]. Más források szerint a logisztika régi történelmi hadtudományi kategória. Lényegét tekintve a logisztika pontos matematikai számításokon alapuló biztosítási rendszereket, valamint a bennük és közöttük lezajló anyagi, technikai, információs, szolgáltatási stb. folyamatokat és tevékenységeket jelenti, amelyet azzal a céllal szerveznek, hogy a fegyveres küzdelem (hadművelet, harc) összefüggő komplex ellátási problémáit gyorsan és optimálisan meg tudják oldani. A megfogalmazásból kitűnik, hogy a katonai logisztika lényegében makrorendszer.[3]

Az MH-ban a katonai logisztika rendeltetése, feladatköre még nem kialakított. Vizsgálódások, elemzések folynak és különböző nézetekkel lehet találkozni. Alapvetően az anyagi- technikai biztosítást fogja át, gyakorlatilag alkalmi megítélés és ehhez készített elmélet(-ek) szerint. Érvényes ez a közlekedés és szállítás területére is.

Érdemes röviden betekinteni a nyugati hadseregek logisztikai rendszerébe.

Ezen hadseregek anyagi-technikai biztosításának vezetése funkcionális alapon (anyagi ellátás, szállítás, technikai biztosítás, egészségügyi biztosítás) épül fel. A vezetőszervek összetétele, alárendeltsége, tagozódása az adott hadsereg vezetési rendszerétől, szervezeti felépítésétől, nagyságától és haderőnemi tagozódásától függ. Ehhez elkülönült közlekedési (szállítási) vezetőszervvel rendelkeznek. Igy az *USA fegyveres erők* (mindhárom haderőnem) hadtáp anyagi ellátását a minisztérium logisztikai főnöksége, az összhaderőnemi szállítási feladatokat pedig a Szállítási Operatív Hivatal irányítja. A szárazföldi haderőnemi anyagi-technikai- egészségügyi biztosítást a VKF logisztikai helyettesének alárendelt anyagi-technikai parancsnokság, az egészségügyi szolgálatfőnök által ve-

---

2 Aktuális honvédelmi szakkifejezések értelmezése. Új Honvédségi Szemle 1992.2.sz.

3 Dr.Szűcs L.: A katonai logisztika értelmezése és feladatai. Hadtudomány 1993.1sz..

zetett egészségügyi parancsnokság és a VKF első helyettes közvetlen irányítása alatt működő katonai szállítási parancsnokság vezeti.

A hadműveleti logisztikai vezetéshez az USA szárazföldi csoportosítások hadszintéren való logisztikai tervezésével, szervezésével és irányításával foglalkozó *vezető szervek tartoznak:* a szárazföldi csapatok hadszintéri ellátóparancsnoksága, a közlekedési- szállítási parancsnokság, az egészségügyi parancsnokság és az anyagi- technikai biztosító központ.

Hasonló tagozati, illetve haderőnemi elkülönültség található a *Bundeswehr logisztikai* vezetési rendszerében is.[4]

Az Egyesült Államok szárazföldi csapatainak FM 100-5 jelzésű Hadműveleti szabályzatában rögzítettek szerint a logisztika más-más értelmezés és tartalmat kap a hadászat, a hadműveleti művészet és a harcászat szintjén. Eszerint a harcászati szint anyagorientált. Itt az ellátás rendszerébe mindazon dolgok tartoznak, amelyeket a csapatok harci, harcbiztosító és kiszolgáló alakulatai fogyasztanak az ütközetre való felkészülés, illetve az ütközet során. A hadműveleti szint a logisztika szélesebb értelmezése szerint tevékenykedik, ami olyan elemeket is magában foglal, mint a hadműveleti színterek közötti elosztási rendszer, a hadtápbázisok kialakítása és az ország rendelkezésére álló katonaállomány és felszerelés felhasználása. Hadászati szinten nézve a logisztika magában foglalja az élőerőnek és anyagi alapjának kialakítását, azok kijuttatását a hadműveletek szinterére. Ennél a szintnél a logisztika a jövőbe tekint, hogy kifejleszthesse a háború folytatásához bárhol szükséges feltételrendszert.[5]

Meg kell jegyezni, hogy a nyugati hadseregekben a logisztikai rendszerek az alapkérdésekben való közelítés mellett sajátosan alakultak és működnek. *Egyértelmű séma az MH részére nem kapható és nem vehető át.*

---

4 Dr. Szenes Z.: Logisztikai rendszerek a nyugati hadseregekben Új Honvédségi Szemle 1991.11.sz.

5 A hadműveleti művészet értelmezése az amerikai hadseregben. Hadtudomány 1993.1.sz.

Ezek után célszerű vizsgálat alá venni néhány tényezőt, kérdést és azokat elemezni a MH vonatkozásában.

Szervezetileg a közlekedési szolgálat az anyagi-technikai szolgálathoz tartozik. *Ez az anyagi-technikai biztosítás fogalmából és feladataiból adódóan elfogadhatónak is tekinthető.* Legalább is a lehetséges megoldások egyikének. Amint már az előzőekben is említésre került, a szolgálat feladatai csak részben adódnak az anyagi-technikai szolgálattól. Meghatározók a hadműveleti tevékenységgel és biztosítással összefüggő feladatok, *mint pl: a közlekedési hálózat felkészítése, üzemeltetése, a közúti mozgások szervezése és biztosítása; a hadműveleti szállítások tervezése, szervezése, végrehajtásának irányítása - csak a legfontosabbakat említve.* Még egy lényeges dologra kell itt utalni. Az előzőekben is már említés történt arról, hogy a katonai közlekedés a feladatát nem csak saját erőivel és eszközeivel oldja meg. Jelentős szerepe van ebben a nemzetgazdaság közlekedési rendszerének és a polgári közlekedési vállalatoknak. A nemzetgazdasággal való kapcsolattartás és a követelmények meghatározása az anyagi- technikai szolgálat feladatkörét meghaladó, zömében vezérkari szintű jog- és hatáskör. A szolgálat ezen területen is a hadműveleti vonalhoz kötődik, mivel a követelményeket az szabja a részére.

Az elmondottakból olyan következtetést lehet levonni, hogy *a közlekedési szolgálat tevékenysége túl mutat az anyagi- technikai biztosítási rendszeren és annak feladatkörén.* Hangsúlyozni kell, hogy az anyagi-technikai biztosítási rendszerbe történő egyértelmű illesztéséről van itt szó és nem *a szolgálat szervezeti elhelyezkedéséről.* Bár végső soron a szervezeti elhelyezkedésnek a biztosítási rendszerek és feladatok megvalósítása érdekében kell a legcélszerűbbnek lennie.

A logisztika oldaláról vizsgálva a közlekedési tevékenységet ugyancsak nem lehet egyértelmű választ adni. A logisztikában a közlekedés nélkülözhetetlen és meghatározó, de nem a teljes rendszerrel. *A szállítás - azon belül is elsődlegesen az anyagi-technikai - feltétlen része a logisztikának,* hisz enélkül nem értelmezhető annak működése. A közlekedés egyéb szakterületei - elsősorban a hálózati, annak biztosítása és működtetése - nem tekinthetők a logisztika részének. Odasorolásuk csak önkényesen történhet a felszínes egység megőrzése érdekében. Elvi alapokon nyugvó egység azonban nem alakítható ki, mivel a közlekedés önálló tudományterület és a törvényszerűségeket nem lehet és nem is célszerű tar-

tósan figyelmen kívül hagyni. Az utóbbi időben számtalan példa mutatta azt és jó néhány félresikerült szervezeti forma nehezítette a munkát.

Jogos ezek után a kérdés, hogyan rözíthető a közlekedési szolgálat helye és szerepe a honvédség működési és ehhez kapcsolódóan a szervezeti rendjében.

1./ A közlekdési biztosítás szerepet játszik a mindenoldalú biztosítás összes területén, így a hadműveleti biztosításban, valamint az anyagi-technikai biztosításban. Feladatai ebből adódóan sokrétűek és az MH tevékenységének úgyszólván minden területére kiterjednek. Ebből a sajátos helyzetből adódóan a szolgálat részére a követelmények két fő irányból – a vezérkar (hadműveleti törzs) és az anyagi- technikai szolgálat – érkeznek.

2./ A szolgálat sajátos helyzetéből adódik, hogy feladatait nem saját erőkkel és eszközökkel oldja meg, kevés kivételtől eltérően. A kis számú szakcsapatok mellett a nemzetgazdasági közlekedési rendszer és a polgári közlekedési szervek, valamint az egyéb katonai szervezetek képezik a közlekedési biztosítási és szállítási feladatokat. Ehhez nagyon szoros kapcsolat és együttműködés kell a polgári közlekedéssel a hadműveleti vezetés követelményei alapján.

3./ Az előzőekből következik, hogy a közlekedési szolgálat elsődlegesen tervező, szervező, szabályozó és irányító szerepkört tölt be. Érvényes ez a közlekedési hálózatra vonatkozó feladatoknál, de úgyszólván teljes mértékben a szállításoknál is.

Az említett sajátosságok meghatározók a szolgálat helyzetének a megítélésénél. Rendeltetését és feladatkörét illetően kevéssé sorolható az anyagi és technikai biztosítást végző szervezetekkel azonos megítélés alá. Az anyagi és technikai biztosítást végző szervezetek a tervezés mellett beszerzik, tárolják és a meghatározott helyen a felhasználónak biztosítják az anyagokat és technikai eszközöket, illetve végzik az üzemeltetést és a helyreállítást. A közlekedési szolgálat ezzel szemben tervezi, szervezi, szabályozza és irányítja a közlekedési biztosítási feladatokat. Ezek nem elhanyagolható tényezők. A feladatok ilyen eltérő jellegét és ezek hatásait semmilyen integrációs tevékenységnél nem lehet figyelmen kívül hagyni.

Az eddigiekben megfogalmazott gondolatok figyelembe vételével a katonai közlekedési szolgálat követelményi szintű és zökkenőmentes működése érdekében néhány kérdést célszerű vizsgálni és megfelelő elemzés után azokban döntést hozni.

1./ Egyértelművé tenni a katonai közlekedési szolgálat helyét, szerepét a MH rendszerén és szervezeti struktúráján belül. Vizsgálni kapcsolatát, feladat megosztását a polgári közlekedési szervekkel.

Elméletileg megalapozottan kimunkálni és rögzíteni, hogy a szolgálat feladatköre a közlekedési biztosítás és a szállítások tervezése, szervezése, a végrehajtás irányítása. Elsődlegesen vezérkari szintű feladatokat kell ellátnia, amely nem integrálódhat az anyagi-technikai biztosításhoz. Ez határozza meg a logisztikai rendszerbe való szerepét is.

2./ Célszerű kialakítani a feladatoknak és a működési rendnek megfelelő korszerű szervezeti formát, amely a nemzetgazdaság lehetőségeivel és a polgári közlekedési szervekkel szoros együttműködésben alkalmas és képes békében és egy esetleges háborúban a rendeltetésének megfelelni.

3./ Fő célnak kell tekinteni a tervszerűség, a hatékonyság és a gazdaságosság fokozását. Ennek egyik fontos területe a szállítási rendszer átfogó vizsgálata, korszerűsítése és lehetőség szerint minden szállításnál – történjék az bármilyen eszközzel – a pénzgazdálkodás megvalósítása.

4./ Korszerű számítástechnikai és információs rendszer kialakítása a szolgálatnál, amely lehetővé teszi az állandó helyzetismeretet, a gyors hatékony és szakszerű intézkedést a gazdaságosság szemelőtt tartásával.

E néhány gondolat csupán segíteni akarja megtalálni és kialakítani a célszerű és esetleg a legjobb megoldást a szolgálat helyzetére, működési rendjére. Ezzel is hozzá lehet járulni, hogy a szolgálat a feladatkörének megfelelő módon és hatékonysággal tudjon működni a honvédség érdekében.